

Fortsetter fra side 13:

Ute i solskinn

Fra venstre: Puisque nous sommes nés, Birdwatchers og The Wrestler.

å prøve å imøtegå dette med et par intellektuelle briller på Venezias sprengfulle pressekonferanse. På rundebordsintervju spør en kvinne om hans planer for framtiden og får svaret: «Have a lunch with you babe!» Filmen/Rourke minner meg om Robert de Niro i *Raging Bull* (1980), boksestjernens unngåelige fall fra toppen, han ender opp som vitsemaker på en bar – en skjebne Mascagnis tragiske musikk antydte underveis.

KROPPEN FÅR GJERNE unngjelde, noe vi ikke minst blir minnet om i Giuseppe Morandis halvtimes dokumentar *Il colore della Bassa*. Dyrekjøttet og slaktingen er her filmens råstoff. Filmen gir meg assosiasjoner til Francis Bacons triptyker og hans reaksjoner på slakteriet – på kroppen og kjøttet.³ Filmen viser forandringene fra 50-tallets jordbruk til dagens: Immigrantene fra Sor tar over arbeidet, de tradisjonelle italienske bondenes forsvinner, dagens enorme kjøttproduksjon er hyperindustriell.

I likhet med Nicaraguas tomme nattlige boksehall ender også denne filmen med en tom slaktehall. Noe ligner. De små og store kroppene har ikke store tulleplassen som oppdrettsdyr, og til slutt de slaktes én etter én. Det tar bare noen sekunder å skyte patronen inn i skallen på kua som har blitt loset inn i båsen. Bena svikter umiddelbart og sender den tunge dyrekroppen deisende i gulvet. Bakkenfor venter neste firbente dyr inni-

mellom sprinklene. Filmen følger de repetitive dødsstøtene lenge, nærmest som et refreng du kan slå takten til. Filmatisk kunne vår norske hjemlige dokumentar *Smaken av hund* (2006) lært mye denne filmens form og innhold. Her er maskinenes skinner, taljer og samleband svært så kalde og effektive. Slinger kjøres inn i dampende mager og suger ut kroppenes innvoller og blod. Grisekropper parteres vertikalt. Kyllinger passerer i høy fart hengende på skinner, gjennom dampbad, automatisk flåing, og rask maskinell knivkapping av hoder, kyllingvinger og klør, før kroppene ruller av gårde rundt neste sving. De 600 000 kyllingene, som kakler tett i tett utover hallens gulaktige etasjer, venter på sitt endelikt som plastinnpakede gule plastpakker.

DE NEVTE FILMENE dreier seg alle om utsatte kroppar – hardt arbeidende småbarn, trening i boksehaller eller sammenstillingen på slakteriet – som råstoff deler de noe av den samme skjebne.

De tre filmer langt vekk fra Venezias turister, restauranter og rodeløperere. La meg også nevne to aktuelle filmer om de italienske arbeidernes kår i fabrikkene, som er tema i *La fabbrica dei tedeschi* og *ThyssenKrupp Blues*. Dette er dokumentarer om den tyske stålfabrikanten ThyssenKrupp – som tar lite hensyn til arbeidernes sikkerhet. På overtid ved smelteovnene døde i fjor syv unge menn i en brann i fabrikk. Deres kolleger forteller at deres advarsler aldri

ble hørt, og hvordan harde krav til overtid gjerne førte til 16-timersskift. Filmene var spesielt aktuelle da et tjuetalls demonstranter på Lido skrek ut om andre arbeidere som nettopp døde på grunn av manglende sikkerhet.⁴ Vi i kinosalen sto i det minste stille i to minutter på premieren for å minnes de døde i ThyssenKrupp.

Regissørens kone
protesterer i bakgrunnen:
Hvorfor i all verden skulle
han trekke en soldat inn i
deres stue, hvorfor lage en
slik film?

Når vi snakker om utsatte former for arbeid: Den omfattende retrospektive filmserien av Ermanno Olmi, som ble vist i forbindelse med at Olmi i år fikk gulløven for livslangt arbeid, påminner oss om hvor hardt det var å få arbeid når man kom hjem etter krigen, slik som i en gammel stillfaren svartvit-film om en hjemvendt soldat som måtte ty til minerydding for å overleve.

En jobb som ikke er så ulik Iraks bombe-ryddere i festivalens konkurransefilm *Hurt Locker* av Kathryn Bigelow. Men dette

er amerikansk actionfilm. Selv om filmen vant den lokale menneskerettighetsprisen, er den dessverre alt for ensidig om araberne. Her har tydeligvis det amerikanske forsvarstilt seg til rådighet for «embedded cinema»⁵ – alt utstyret de disponerte i filmen tyder på det. Her er det toffe ropende soldater, slike helter som smågutter ser opp til, samt klisjéfylte roller som kvinnen som venter hjemme med barnet. Alt ofres for nasjonen og den store Oppgaven.

A PROPOS STORE «Oppgaver» eller håpløse kriger. Europas nyere og triste historie på Balkan vises i Laura Angiullis semi-dokumentariske *Verso Est*. I likhet med norske Maria Warsinski lager hun film fra Bosnia. Regissøren av kommer tilbake 15 år etter krigens begynnelse. Hun filmer en teatergruppes ferd til og opphold i Sarajevo, Mostar og Srebrenica, det hele kryssklippes med historiske nyhetsklipp fra krigens redslar. *Verso Est* er en sørgelig film med vakre og triste iscenesatte scener i brunsvakt lys: Eksempelvis scenen med en kvinne, hennes gamle mor og hennes lille datter med sine uttrykksfulle, alvorlige og triste ansikter. Eller bussferden gjennom det grå landskapet med bygninger fulle av skuddsrår. Men spesielt dokumentaropptaket fra en nyere samlebegravelse der oppgravede lik fra massegraver fikk en skikkelig begravelse. Små grønne kister med knokler – kistene tilsvarer en knokkellengde. Kistene skaper med sine rekker og kolonner en helt

ny gravgård. Det hele omgis av slektningene i en felles seremoni, men det lignet mest på en vanlig markedsdag der ute på jordet. Angiulli er mer poetisk når hun klipper sammen Sarajevo's brennende bibliotek med en ung boklesende pike på gulvet i dagens ruin. Så mye sorg. Nok til at Angiulli mistet halvparten av kinoens publikum under visningen.

La meg avslutte langs dette sorgsporet: Den israelsk-franske filmen *Z32* av Avi Mograbi gir et rystende vitnesbyrd om israelske elitesoldaters kampglede og påfølgende anger. Ikke helt ulik filmen *To See If I'm Smiling* av Tamar Yarom.⁶ I *Z32* stifter vi kjennskap til at en ung mann som var med på en massakre, en hevnaksjon der ubevæpnede palestinere ble slaktet ned. Han sitter foran oss med maske og forteller, hjemme hos regissør Mograbi. Pussig nok protesterer regissørens kone i bakgrunnen, hvorfor i all verden skulle han trekke en soldat inn i deres stue, hvorfor lage en slik film? Soldaten vil på sin side gjerne forstås, han ønsker at kjæresten og andre skal kunne tilgi ham for drapene. Regissøren synger sine selvsikre sørgviser sammen med en liten gruppe musikere i samme stue. Vekslingen minner ikke så lite om koret i en gresk tragedie. Vi følger også soldaten ut til åstedet for massakren, og hører hvordan elitesoldatene gjennomhullet en allerede død kropp som stakk fram. Filmen spiller seg fram i angerens tegn – soldatens mange private samtaler

med kjæresten foran videokameraet tvinger ham til å tenke – og sørge. Maskene faller etter hvert i filmen når tilgivelsen kommer, eller gjør den det?

DENNE KORTE GJENNOMGANGEN fra «filmhorisonten» (Orrizonti), som ikke så ofte refereres fra Venezia, avspilte seg på lerretene i mindre kinosaler, gjerne med små introduksjoner og debatter. Disse dokumentaristene kan nok aldri drømme om å gå opp konkurransefilmens røde løper, til Sala Grande.

Antonioni fikk derimot – og velfortjent – en slik oppmerksomhet i solen her på Lido. Det samme fikk Italias Visconti, Pasolini og Fellini. Om det nå var viktig for disse fiksjonsfilmens regissører.

Men dokumentaristene blir ikke lagt merke til. Er det fordi de ikke trenger det, i sin kjærlighet til menneskehetens kår? Fordi de allerede er der ute i solskinn og lar solen heller skine på de utsatte? Ibland kan de oppmerksomhetsøkende blinkende stjernene heller forbi små lamper ute i universet...

© norske LMD. truls@dokumentar.no

Intimitetstyranniet

VENEZIA: Et par filmer i Venezia tar opp den manglende respekten for privatsfæren.

TRULS LIE

Filmkritiker/journalist.

Jeg legger plutselig merke til at jeg lenge har sittet med åpen munn. Noe jeg aldri gjør. *Jay* av filippinske Francis Xavier Pasion er rystende dokumentarisk slik den følger et filippinsk tv-team i sitt arbeid. Channel 8 lager programmet «Dearly Departed», og vi følger teamet med et dokumentarkamera i bakgrunnen.

TV-teamet oppsøker en familie som ennå ikke har fått høre at deres homoseksuelle sønn er myrdet. I det lille støvete huset på landsbygda ser vi mor og barn litt forvirret bli bedt om å sette seg foran tv-nyhetene, og hvordan de reagerer når nyheten kommer. Det er hjertesjærende scener. Mor, datter og guttingen klamrer seg gråtende sammen når de etter hvert oppfatter hva som har skjedd [se bildet]. Moren løper vekk fra kamera, ber om å få være i fred. Men tv-teamet gir seg ikke og følger den stakkars fattige familien rundt i rommene.

Etter å ha summet seg blir de etter hvert enig med programlederen om at tv kan bidra til å få fanget morderen – en tv-kontrakt undertegnes. De blir så overtalt til å bli med på likkhuset med kameraene hengende etter. Der svimer moren av, kamera følger henne *close-up*.

Programlederen er psykologisk svært overtalende og vinner tillit langt inn i familiens intimsfære – alt mens bakgrunns skjulte dokumentarkamera fanger det hele inn. Moren liker ham, han ligner sønnen Jay ... Når programlederen får rote i den dreptes nedlåste saker foran kamera, lurer jeg på om de nærmest bader i andres følelser: De finner nedlåste pornoblader av nakne menn. Reisekofferten for jobben som kristendoms lærer i USA sto klar for den skikkelige gutten ...

Tv-teamet klarer å overtale politiet til å foreta en ny og mer brutal arrestasjon

Tv-fotografen lener seg også over kiste-lokket så det detter ned: En tante hadde latt et par fargede kyllinger gå rundt og hakke på kisten, visstnok skulle det plage morderen, lokket knuser den ene. Dessuten stiller

Fra den filippinske dokumentariske filmen Jay.

familien seg gråtende over kisteglasset – glassplaten er bare flyttet et par meter, så tv-kameraet kunne komme under ...

Vi ser hvordan den litt enfoldige familien overtales til å gjenta gråtescener som ble for dårlige for tv – derfor iscenesettes en ny likscene og gråt. Programlederen tar flere opptak med moren som skriker gråtende foran kameraet «Hvordan kunne du gjøre dette! Du er et dyr, et dyr!» på oppfordring. Hun er i ferd med å bli en god skuespiller.

Etter hvert lurer familien på om de får penger for dette, men nei. Eller om bormesteren som spanderte begravelsesmidtdagen kunne få komme på tv også?

Jeg måper ennå. Men så ser vi et klipp der tv-teamet kommer til stedet hvor morderen er tatt. Han sitter bak i politibilen. Tv-teamet klarer faktisk å overtale politiet til å foreta en ny og mer brutal arrestasjon, slikt virker jo avskrekkende overfor kriminelle.

Men når mannen forsøker å stikke av, er det plutselig kameraer overalt. Noe er galt. Jeg lukker munnen. Dette er tydeligvis en «mockumentary», en fiktiv dokumentarfilm! De er skuespillere alle sammen. Når moren så møter opp i fengselet og skriker «jeg håper du rårner her i fengselet» beres jeg ikke lenger.

På pressekonferansen forteller regissør Xavier meg at de bevisst droppet en «disclaimer» som kunne ha opplyst om at det var en fiksjon. De brukte også amatørskuespillere for å gi autentisitet nok til uttrykket. Men han forteller at han selv faktisk har opplevd samme pågåenhet overfor folks privatsfære med sin lange erfarings-

bakgrunn fra tv-bransjen. Og filmen var basert på et lignende drap. Han hadde derfor ingen moralske betenkeligheter med at han lurte slike som meg. At jeg felte et par tårer til hennes «I loved him so much!» fikk så være.

PÅ LIGNENDE VIS tar iransk-amerikanske Amir Naderis *Vegas: Based on a True Story* for seg en større inntrengning i privatsfæren. Mens *Jay* viste hvordan tv ikke skyr noen midler for å plassere kamera midt opp i private tragedier, viser spillefilmen *Vegas* hvordan store pengespill kan gripe inn og endre en families livssituasjon:

Plotet utspiller seg i utkanten av Las Vegas, der arbeiderklassefamilien bor i en campingvogn med en liten velstelt hageflekk. De tilbys å selge huset, og lures så til å «oppdage» at det ligger nedgravd en pengeskoffert fra et uoppløst ran i jorda deres. Familien splittes etter hvert når hageblomster og drivhus går veggimellom. Hjemmet raseres av denne grådige besettelsen. Far i huset tror ikke en gang på representanten som til slutt avslører det hele som et veddemål utført av rike mennesker i Las Vegas: Kunne han skrive ned alt de hadde gjort? Nei, han fortsetter med gravemaskin overbevist om at de bare prøver å ta fra ham skatten. Kone og sønn har for lengst forlatt den nå uflidde alkoholisererte mannen boende i hva som ble en rønne.

Filmen er medrivende. Også denne er basert på en sann historie. Andres liv er råstoff for underholdning.

© norske LMD. truls@dokumentar.no

Aktuelle bøker fra Kolofon / Koloritt Forlag

Landet Norge er en vakker illusjon som ennå holdes oppe ved hjelp av hykleri, løgn og skjulte handlinger. Mektige krefter utenfra er i ferd med å erobre oss innenfra, med hjelp fra norske medløpere. Vi er utsatt for kjemisk krigføring: chemtrails fra fremmede fly, bestråling fra NATO-anlegg som svekker befolkningens helse og våre leders dømmekraft, og vaksinasjonsprogrammer som gjør våre barn syke. Det hevdar Per-Aslak Ertresvåg i sin nye bok av året, *Sov, mitt lille Norge*.

Forfatteren av *Makten bak makten*, tar oss denne gang med på en ekspedisjon bak de markerte kulisser i norsk hverdag og politikk, makten skjulte arena.

ISBN 978-82-92395-67-7 Hft. Kr 278,-

Alfred Kvalheim tar et kraftoppgjør med mytedannelsene som er skapt i Norge, om Norges forhold til EU, og som er presentert som sannheter. «Som kjent er sannheten det første offeret i en krig. Det samme kan sies om norsk EU-debatt», skriver Kvalheim som i over 20 år har vært ekspedisjons-sjef i Sosial- og helsedepartementet og Finansdepartementet og tilknyttet EU-delegasjonen i Brussel som sosialrådgiver. Bokens budskap vil revitalisere EU-debatten i Norge. Den tidligere nei-mannen Kvalheim mener det er helt avgjørende at Norge blir med i EU og Europa.

ISBN 978-82-300-0459-3 Innb. Kr 250,-

Ottar Brox skrev i sin anmeldelse (Klassekampen): «denne svært opplysende debattboka er et viktig bidrag til forholdet mellom individ og kollektiv».

Langsiktig opplutning om velferdspolitikken forutsetter et nasjonalt kulturfellesskap, sier Skirbekk.

ISBN 978-82-300-0434-0 Hft. Kr 258,-

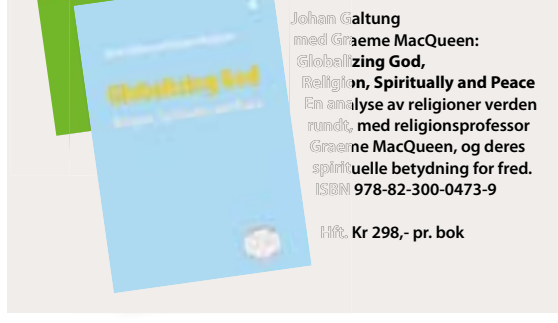
JOHAN GALTUNG markerer sitt liv som fredsforsker med en serie bøker på Kolofon Forlag

Johan Galtung: *50 Years 100 Peace & Conflict perspectives* som er analyse, forutsetninger og mulige løsninger for konflikter Galtung har arbeidet med i perioden fra 1958 til 2008. ISBN 978-82-300-0439-5

Johan Galtung med Geir Mæland: *Democracy - Peace - Development* Analyse av demokrati og hva det betyr for fred og utvikling, med studier fra Asia og USA. ISBN 978-82-300-0460-9

Johan Galtung: *50 Years 25 Intellectual Scapes Explored* En analyse av religioner verden rundt, med religionsprofessor Geir Mæland, og deres opplysnings betydning for fred. ISBN 978-82-300-0473-9

Hf. Kr 298,- pr. bok

Det er sjelden at norske forskere får så mye skryt i utlandet som Stein Ringen. Da hans bok ble utgitt på universitetsforlaget Princeton (i Norge utgitt på Koloritt Forlag), varte det ikke lenge før jeg så den på de mer prominente engelske bokhandler-listene. Lovordene var mange.

Ulf Andenaes i *Aftenposten*

Motstrøms fra Øyer. Tittel på intervju i *Gudbrandsdalen/Dagningen*, Karen Bleken

ISBN 978-82-92395-55-4 IB. 280 sider. Kr 298,-

Bestillinger og henvendelser

Nedre Slottsgt. 5, 0157 Oslo
 Faks: 22 82 51 01 Tlf: 22 82 51 00
 Epost: post@kolofon.com
 www.kolorittforlag.com

KOLORITT

KOLOFON